

Література

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Н.М. Бібік. – Київ : Віпом, 1987. – 97 с.
2. Бойко Н. О. Дидактичні умови формування пізнавального інтересу у школярів : Автореф. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Х., 1999. – 21 с.
3. Дейкина О.Ю. Пізнавальний інтерес: суть і проблеми вивчення / О.Ю. Дейкина. - Москва : Просвітництво, 2002. – С. 345.
4. Лухтай Л.К. Нестандартний урок / Л.К. Лухтай Початкова школа. – 1992. - № 3-4. – С. 31-32.
5. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах / О.Я. Савченко. – Київ : Магістр. – 2007. – С. 255.
6. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе / Г.И. Щукина. – Москва : Просвещение, 1979.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ШКОЛАХ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1991-2010)

Шевченко Світлана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

відділу історії педагогіки

Інституту педагогіки НАПН України

Сучасна суверенна українська держава передбачає рівні права для всіх національностей, які проживають на теренах України. Розроблена за роки незалежності концепція етнонаціональної політики, що знайшла відображення в Законі про національні меншини в Україні (1992), Конституції України (1996), Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин (1997), Національній доктрині розвитку освіти (2002) та ін., є основою для забезпечення прав та інтересів національних спільнот. Глибоке осмислення проблеми історії національних меншин, які мешкали на теренах України, зумовлене потребою розробки практичних рекомендацій з формування національно-культурних програм, підготовки законодавчих і нормативних актів, створення сприятливих умов для всіх етносів в українському суспільстві.

Історіографічний аналіз показав, що у 1991-2010 рр. дослідники зверталися до проблеми діяльності шкіл національних меншин в УРСР. Зокрема, такі науковці, як М. Авдієнко, Б. Андрієвський, Л. Березівська, О. Бистрицька, В. Войнолович, Є. Голобородько, В. Євтух, І. Курас, О. Майборода, М. Марчук, І. Миронова, В. Наулко, В. Недольська, О. Обидьнова, С. Очеретко, О. Рафальський, Н. Рудницька, В. Трощинський, О. Сухомлинська, М. Шульга, Б. Чирко та ін. розкривали різні аспекти розвитку освіти шкіл національних меншин.

З'ясовано, що на початок 1991 р. за мовною ознакою в Україні діяло 21.044 шкіл, з них 15.538 – українських, 3.364 – російських, 97 – румунських, 59 – угорських, 13 – молдовських, 9 – єврейських, 3 – польських та понад 130 шкіл з двома-трьома мовами навчання: угорська і російська, молдовська і російська та ін. Загалом у 96–97-х рр. функціонувало 2,5 тис. шкіл з російською мовою навчання, 99 – румунською, 70 – угорською, 11 – молдовською, 2363 з кількома мовами навчання, 76 недільних та ін. В Україні забезпечувалося право національних меншин на задоволення освітніх потреб рідною мовою різних груп населення. Навчальні заклади формувалися відповідно до освітніх запитів етноменшин, національного складу регіону, а на вибір мови впливали компактність чи розпорошеність населення. Можливості вивчення рідної мови реалізувалися у різних формах:

– дошкільні навчальні заклади (вивчення рідної мови);

– одномовні школи, у яких мова національної меншини була основною мовою викладання, а державна та іноземна мова – окремими навчальними предметами;

- українські школи, у яких мова національної меншини та іноземна мова були окремими навчальними предметами;
- двомовні і тримовні школи (класи з різними мовами викладання);
- факультативне вивчення мови національної меншини як окремого предмету в школах з українською мовою навчання;
- недільні школи, мовні курси та факультативне вивчення рідної мови при культурних центрах;
- представники національних меншин мали можливість навчатися у школах, у яких мова навчання – державна мова, а мова меншини зовсім не вивчалася [4, с. 112].

Зміст навчально-виховного процесу у школах усіх типів був єдиним і спрямований на національну свідомість українського народу й на культур народів, які проживали на Україні. Національний компонент змісту освіти включав знання з рідної мови й літератури, історії свого народу, його традицій, звичаїв, ідеалів, культуру й побут інших народів. Ці знання розкривалися як в обов'язкових навчальних предметах, так і в предметах за вибором учнів, факультативів та курсах [1, с. 373].

Основним документом, який регулював навчально-виховний процес, був навчальний план, що складався на основі розроблених Міністерством освіти базових навчальних планів. Навчальний процес у загальноосвітніх навчальних закладах здійснювався за типовими навчальними планами. Відповідно до них мова і література етноменшин вивчалися як обов'язкові предмети, на які відводилася певна кількість годин на тиждень [2, с. 20]. Однією з особливостей розвитку шкіл національних меншин, зокрема польських, угорських, молдовських, румунських та ін. було те, що в 90-і рр. відкривалися спеціальні класи, де працювали факультативні групи. На відміну від минулих років (1988/89 н. р.), у навчальних планах на 1990/91 н. р. введено курси «Народознавство», «Рідний край», «Етнографія та фольклор України», «Історія України» і «Географія України» й факультативи «Рідний край», «Культура та мистецтво України» [5, с. 5]. У V варіативній частині Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів із різними мовами навчання на 1990/91 н. р. було передбачено вивчення мов національних меншин як предмету, так і факультативно. У цілому по Україні було організовано понад 700 факультативних груп для вивчення мов національних меншин [3, с. 57]. Факультативно вивчалися такі мови: угорська, польська, румунська, молдовська, турецька, єврейська, болгарська, німецька та ін. В польських, угорських, молдовських і румунських школах практикувалося перехідне становище від факультативного вивчення рідної мови, до введення його як навчального предмета; за потреби – відкриття загальноосвітніх шкіл, гімназій; у навчально-виховному процесі робився акцент на національних особливостях життя і побуту народів України. Зміни в шкільній освіті сприяли національному відродженню державності, культури, оновлювався зміст освіти (програм, підручників); в оформленні підручників робився акцент на національних особливостях життя і побуту народів України.

Вивчення розвитку шкіл національних меншин свідчить про державну освітню політику, яка в досліджуваній період спрямовувалася на те, щоб не залишити поза увагою жодної ланки виховної й освітньої роботи. *Доведено*, що в організації навчального процесу шкіл національних меншин відбувалося навчання рідної мови, культури, збереження й охорона святинь свого народу, пам'ятників історії, культури й до засвоєння народних промислів. *Показано*, що освіта національних меншин у 1991–2010 рр. декларувалася на рівності здобуття знань, умінь і навичок, гарантуванні вільного розвитку національних мов і культур.

Література

1. Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : документи, матеріали і коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : хрестоматія / Л. Д. Березівська : Ін-т педагогіки НАПН України. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. – 402 с.

2. Відродження шкіл національних меншин на Україні (із фондів музею) / [за ред. А. І. Кирпач, В. В. Тригубенко, І. Г. Ліханова]. – К. : Педагогічний музей України. Крижопіль друк, 1993. – 32 с.
3. Зеркаль М. М. Місце і роль недільних шкіл та факультативного навчання в системі освіти етноменшин України (1991–2011 рр.) / М. М. Зеркаль // Наук. вісник Миколаївського нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Сер. : Історичні науки. – 2012. – Вип. 3.33. – С. 54 – 59.
4. Мельник С. Етнічне та мовне розмаїття України. Аналітичний огляд ситуації: [монографія] / С. Мельник, С. Черничко. – Ужгород: ПоліПрінт, 2010 – 164 с.
5. Навчальні плани денних загальноосвітніх шкіл УРСР на 1989/90 н. р. // Інформ зб. м-ва освіти УРСР. – 1989. – № 10. – С. 3 – 5.

ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИШІВ

Шевчук Марина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

Ніжинського державного університету

імені Миколи Гоголя

Сьогодні інформатизація виступає передумовою розвитку інформаційного суспільства. Вона означає процес перебудови життя суспільства на основі використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання в усіх суспільно значущих видах діяльності. У Законі України «Про національну програму інформатизації» визначається, що інформатизація – сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально – економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [1].

Перевагами інформаційних технологій є їх функціональна повнота, оперативність, своєчасність обробки даних та швидке надходження інформації до споживача.

Все більшої актуальності набувають інформаційні технології в освітньому процесі вишів. За словами Л. Забродської, інформатизація науки, освіти й культури – один з основних напрямів інформатизації суспільства і головна умова, що визначає розвиток цих областей [2].

Інформатизація освітнього процесу і ВНЗ посилює мотивацію студентів завдяки використанню привабливих і швидкозамінних форм подання інформації, а також причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного процесу, наданню освітньому процесу індивідуалізованого характеру, доступності великих обсягів інформації, можливості її оперативного отримання у необхідний момент і в достатньому обсязі.

В умовах вибору споживачем форм і методів отримання освітніх послуг, їх інтеграції, зміни траєкторії графіку здобуття професійної освіти, продовження безперервного процесу навчання для здобуття професійної кваліфікації на більш високих рівнях Національної рамки кваліфікацій все більшої популярності набувають технології електронного навчання, зокрема дистанційного, мережевого, віртуального, мультимедійного, мобільного.

Технології електронного навчання сьогодні забезпечують можливість спілкування студентів між собою та з викладачами в режимі он-лайн за межами навчальної аудиторії, опанування багатьох джерел навчальної інформації, застосування у навчальному процесі нових технологічних досягнень, які дають змогу